Svar på skriftligt spörsmål SSS 558/2021 rd

Svar på skriftligt spörsmål om stiftelseuniversitetet i Tammerfors och universitetslagen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 558/2021 rd undertecknat av riksdagsledamot Veronika Honkasalo /vänst m.fl.:

> Vad ska göras för att universitetslagen bättre än nu ska kunna trygga universitetssamfundets beslutanderätt vid universitet,
>
> hur kommer universitetslagen att ändras för att precisera förvaltningsmodellen för stiftelseuniversitet, och
>
> hur tryggas kvaliteten på forskningen och undervisningen vid universitet i hela landet, om nerskärningar görs i arbetet som utförs av anställda inom stödtjänster som redan är överbelastade och undervisnings- och forskningspersonalen blir tvungna att hela tiden utföra mera stödarbete?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Sammanslagningen av stiftelseuniversitetet i Tammerfors och Tammerfors yrkeshögskola, som ägs av stiftelseuniversitetet, inleddes på eget initiativ av universiteten och yrkeshögskolan i Tammerfors. Redan 2014 utsåg universiteten i Tammerfors utredaren Stig Gustafsson att bedöma förutsättningarna för sammanslagningen. Därefter främjades projektet av en arbetsgrupp bestående av högskolornas prorektorer. Sammanslagningen av stiftelseuniversitetet i Tammerfors och Tammerfors yrkeshögskola, som ägs av stiftelseuniversitetet, har alltså beretts i området relativt länge. Exceptionellt har varit högskolornas egen aktivitet för att genomföra projektet. En annan viktig faktor har varit det omfattande stöd som samhället visat för viljan att slå samman och förnya högskolorna i Tammerfors. Sammanlagt 21 samfund, som i stor utsträckning representerar samhället, anmälde sig som grundare av Tammerfors högskolestiftelse, som fungerar som Tammerfors universitet, och samtidigt som stödjare av universitetets verksamhet. Tammerfors stad och Teknologiindustrin samordnar grundarnas samarbete till förmån för universitetet.

Vad gäller frågan om universitetssamfundets beslutanderätt konstaterar jag att universitetssamfundets beslutanderätt och känslan av att samfundets medlemmar blir hörda i första hand stöds genom ett gott och inkluderande ledarskap och fungerande samverkan inom samfundet. Enligt en

utredning som utarbetades av utredningsgruppen för universitetsautonomi finns det enligt uppfattningen hos universitetssamfunden en splittring och olika uppfattningar om utvecklingsbehov och universitetssamfundets verksamhet vid varje universitet. Utredningsgruppen för universitetsautonomi var verksam från hösten 2020 till våren 2021 och leddes av Pekka Hallberg. Också via medierna får man ett liknande flerstämmigt intryck om tillståndet inom universitetssamfunden.

Universitetssamfundets beslutanderätt ingår i universitetslagen. Universitet är samfund, till vilka enligt universitetslagen hör undervisnings- och forskningspersonal, övrig personal och studerande. Universitetsdemokratin tryggas i lag så att universitetssamfundet enligt universitetslagen använder beslutanderätt även när styrelsen utnämns. Universitetens instruktioner är regelverk på en lägre nivå, dvs. är utvecklingen av förvaltningsmodellerna för universitet en utveckling som i stor utsträckning genomförs inom universiteten.

Trots att instruktionerna är viktiga instrument för att utveckla autonomin har universiteten i mycket liten utsträckning utnyttjat de möjligheter som instruktionerna erbjuder för utvecklingen av den interna förvaltningen. Den slutsats som drogs av Hallbergs utredningsgrupp för universitetsautonomi var att det skulle strida mot universitetens grundlagsenliga autonomi om regleringen på lagnivå skulle ökas.

Många utmaningar och problem inom universitetsförvaltningen kan lösas genom att utveckla ledarskapet och ändra på arbetsrutiner med hjälp av de instruktioner som universiteten är behöriga att själva fatta beslut om. Regeringen planerar inte en ändring av universitetslagen.

Frågan om att ändra universitetslagen bedömdes även av utredningsgruppen för universitetsautonomi som var verksam under Hallberg. Gruppen utredde som en särskild fråga avseende Tammerfors universitet ifall det genom lag ska specificeras vem som kan vara ordförande för universitetets kollegiala förvaltningsorgan vid ett stiftelseuniversitet. Enligt utredningsgruppens uppfattning är det inte nödvändigt att specificera detta genom lag, utan frågan kan lämnas för att avgöras av stiftelseuniversiteten själva. Utredningsgruppen anser att en mer detaljerad reglering av förvaltningsmodellen i universitetslagen skulle kunna ses som en överlåtelse av bestämmanderätten som redan en gång beviljats universiteten så att den inte längre omfattas av universitetets egen autonomi.

Vad gäller den sista delen av spörsmålet, alltså hur kvaliteten på forskningen och undervisningen vid universitet i hela landet ska tryggas, konstaterar jag att svaret finns i universitetens ekonomiska och administrativa autonomi och i det fullständiga utnyttjandet av verksamhetsförutsättningarna. I universitetsreformen 2009 fick universiteten en ekonomiskt oberoende ställning. Alla universitet, såväl offentligrättsliga som stiftelseuniversitet, kapitaliserades då och även därefter kraftigt.

Kapitaliseringen har genomförts bland annat med kvalitetskriterier och genom att koppla kapitaliseringen till kapitalanskaffningen i form av statlig medfinansiering. Dessutom finansieras universitetens verksamhet med statlig basfinansiering och med konkurrensutsatt offentlig finansiering till exempel från Finlands Akademi och Business Finland. De ovannämnda finansieringskällorna inbegriper incitament för kvalitet. Relativt sett ger till exempel den finansieringsmodell som utarbetats tillsammans med representanter för universitetssamfundet och genom vilken universitetens statliga finansiering riktas till universitet en större belöning för till exempel högkvalitativ och effektiv publikationsverksamhet (Publikationsforum-klassificeringen som upprätthålls av forskarsamhället) samt för den erfarenhet av kvalitet på undervisning och handledning som studeranden har.

För att trygga forskningens och undervisningens kvalitet är dock universitetet själv den viktigaste aktören. Universiteten beslutar självständigt om hur de allokerar sina personal- och övriga resurser. Ekonomi som medför ekonomiskt handlingsutrymme och självständigt beslutsfattande i personalfrågor och andra administrativa frågor är avgörande, eftersom universiteten själva har de bästa förutsättningarna för en helhetsbedömning av sin verksamhet.

Helsingfors 9.11.2021

Forsknings- och kulturminister Antti Kurvinen